

วารสารพุทธศิลปกรรม

JOURNAL OF BUDDHIST ARTS

01

ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 | กรกฎาคม - ธันวาคม 2566 | Vol. 6 No. 2 | July - December 2023 |

ISSN : 1905-534x (Print)
ISSN : 2697-6099 (ONLINE)

บัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

การพัฒนาพิพิธภัณฑ์ชุมชนเพื่อการเรียนรู้งานสร้างสรรค์ทางศิลปะ The Community Museum Development for Learning in Art Creation

พระครูสิริบรมธาตุพิทักษ์, พระมหาทินกร จูเรือน

PhraKru Siriboromathatpitak, Phramaha Tinnakorn Juruan

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

มานิตย์ โกวฤทธิ์

Manit Gowarit

ศิลปินและนักวิจัยอิสระ

Independent Artist and Researcher

Corresponding Author, Email: siriboromathatpitak@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 5 ประการ คือ 1) เพื่อออกแบบและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้งานสร้างสรรค์ทางศิลปะ 2) เพื่อถอดลายพระบัญญัติในการสร้างสรรค์ภาพพระบรมรูปร่วมสมัย 3) เพื่อออกแบบลายภาพทัศนศิลป์ในการพัฒนาเป็นอาชีพของชาวบ้านในชุมชน 4) เพื่อจัดกิจกรรมแกะลายคำในการเรียนรู้ด้านศิลปศึกษาแก่เยาวชน ชาวบ้าน และประชาชน 5) เพื่อพัฒนาแผนการท่องเที่ยวในการสืบสานศิลปะพื้นถิ่นเป็นการวิจัยและพัฒนา โดยใช้การสัมภาษณ์เชิง การสนทนากลุ่มกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญในชุมชน วัดท่าข้าม (ชัยชนะ) ตำบลหางดง อำเภอสอด จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัย พบว่า

1) การออกแบบและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้งานสร้างสรรค์ทางศิลปะเป็นอาคารก่ออิฐถือปูนชั้นเดียว หลังคามุงกระเบื้องดินขอ มีชั้นลอยหนึ่งชั้น ชั้นล่างจัดแบ่งเป็นห้อง จำนวน 5 ห้อง ได้แก่ ห้องที่ 1 เป็นห้องจัดแสดงศิลปะและประวัติศาสตร์เมืองสอด ห้องที่ 2 เป็นห้องจัดแสดงศิลปกรรมภาพพระบรมรูป ห้องที่ 3 เป็นห้องจัดแสดงศิลปะภาพลายคำล้านนา ห้องที่ 4 เป็นห้องจัดแสดงศิลปวัตถุและสิ่งของเครื่องใช้โบราณของเมืองสอด ห้องที่ 5 เป็นห้องจำหน่ายสินค้าผลิตภัณฑ์ชุมชน และห้องที่ 6 เป็นร้านกาแฟชุมชน และ

ห้องประชาสัมพันธ์ 2) การลอกลายพระบรมโอรสาธิราชในการสร้างสรรค์ภาพพระบรมวงศานุวงศ์
การสร้างผลงานคัดลอกภาพพระบรมโอรสาธิราช จำนวน 2 ผืน และภาพพระบรมวงศานุวงศ์ จำนวน
15 ผืน และภาพลายคำจำนวน 13 ชิ้นงาน เพื่อนำไปติดตั้งภายในพิพิธภัณฑ์ศิลปะชุมชน
3) การออกแบบลายภาพทัศนศิลป์ในการพัฒนาเป็นอาชีพของชาวบ้านในชุมชน โดยใช้ภาพ
จิตรกรรมฝาผนังอุโบสถวัดท่าข้าม (ชัยชนะ) เพื่อถ่ายทอดคติความเชื่อทางพระพุทธศาสนา
และประเพณีวิถีชีวิต 12 เดือน ภาพมงคล 108 ภาพปิ่นกษัตริย์สู่การออกแบบองค์ประกอบ
ศิลป์ในงานหัตถกรรม บรรจุภัณฑ์ สัญลักษณ์ และโปสเตอร์แสดงสินค้า 4) การจัดกิจกรรม
แกะลายคำในการเรียนรู้ด้านศิลปศึกษาแก่เยาวชน ชาวบ้าน และประชาชนเพื่อการบริการ
วิชาการแก่สังคมและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม การพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ด้านศิลปศึกษา
ในจังหวัดเชียงใหม่ และการพัฒนาเครือข่ายด้านศิลปศึกษาสู่ชุมชน 5) การพัฒนาแผนการท่องเที่ยว
ในการสืบสานศิลปะพื้นถิ่น ตามหลักภูมิทัศน์วัฒนธรรม โดยการสร้างภูมิสารสนเทศการ
ท่องเที่ยวในอำเภอฮอด เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ และระบบสืบค้นข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวที่มี
ชื่อเสียง แหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรม และแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ และสิ่ง
อำนวยความสะดวกในระบบสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: ศิลปะ, ชุมชน, พิพิธภัณฑ์ศิลปะ

Abstract

This research article was five objectives: 1) to design and develop a community museum as a source of creative art learning, 2) to copy the patterns of ancient royal banners in the creation of contemporary royal banners, 3) to design visual art patterns for the development of livelihoods for villagers in the community, 4) to organize calligraphy carving activities for learning in the field of art education for youth, villagers, and the public, and 5) to develop a tourism plan for the preservation of local arts. This was a research and development study using in-depth interviews and focus group discussions with key informants in Wat Tha Kham (Chai-Chana) community, Hang Dong district, Hod district, Chiang Mai province.

The results of the research found that: 1) The design and development of the community museum as a source of creative art learning is a single-story brick building with a clay tile roof. There is one loft floor. The ground floor is divided into 5 rooms: Room 1 is the room for displaying the arts and history of Hod, Room 2 is the room for displaying the art of royal banners, Room 3 is the room for displaying the art of Lanna calligraphy, Room 4 is the room for displaying artifacts and antiques of Hod, Room 5 is the room for selling community products, and Room 6 is the community coffee shop and the public relations room. 2) The copying of ancient royal banner patterns in the creation of contemporary royal banners. The creation of two pieces of copied ancient royal banner works, 15 pieces of contemporary royal banner works, and 13 pieces of calligraphy works to be installed in the community art museum. 3) The design of visual art patterns for the development of livelihoods for villagers in the community. Using the murals of Wat Tha Kham (Chai-Chana) temple to convey the Buddhist beliefs and customs of the 12 months, 108 auspicious images, and zodiac images to the design of artistic elements in handicrafts, packaging, symbols, and product posters. 4) Organizing calligraphy carving activities for learning in the field of art education for youth, villagers, and the public for academic service to society and the conservation of arts and culture, the development of a network of art education learning in Chiang Mai province, and the development of an art education network to the community. 5) The development of a tourism plan for the preservation of local arts in accordance with the principles of cultural landscape. By creating tourism geospatial information in Hod district for dissemination and promotion, and a system for searching for information on famous tourist attractions, religious and cultural tourist attractions, natural tourist attractions, and amenities in an efficient information system.

Keywords: Art, Community, Art Museum.

บทนำ

โครงการวิจัยนี้เป็นการต่อยอดผลจากผลงานวิจัย 2 เรื่อง คือ โครงการวิจัยเรื่อง “การสร้างสรรคงานจิตรกรรมฝาผนังประเพณีวิถีจักรชีวิตรอบปี” และโครงการวิจัยเรื่อง “การสร้างสรรคศิลปกรรมกระจกเพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมมรดกชุมชนท้องถิ่น” ซึ่งได้ก่อให้เกิดผลงานทางทัศนศิลป์ที่ทรงคุณค่า 2 ชิ้น คือ ภาพจิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถ และศิลปกรรมติดกระจกผนังด้านนอกของพระวิหาร ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า ควรมีการพัฒนาต่อยอดโครงการวิจัย 2 เรื่องให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น คือ การจัดสร้างพิพิธภัณฑ์ชุมชน การพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยการสร้างสรรค์ภาพพระพุทธรูปจากศิลปินที่มีชื่อเสียง การจัดสถานที่เป็นแหล่งเรียนรู้ทางด้านศิลปะ อีกทั้งยังเป็นแหล่งประกอบอาชีพรายได้เสริมให้กับชาวบ้านในชุมชนด้วย จะเห็นได้ว่าจากงานวิจัยชิ้นนี้จักได้สร้างประโยชน์หลายประการให้กับชุมชน และเป็นการสืบสานต่อลมหายใจให้กับวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมทั้งงานศิลปะให้คงอยู่คู่สังคมไทยต่อไป

พร้อมกันนี้ก็จะได้พัฒนาโครงการวิจัยย่อยอีก 4 โครงการ คือ การลอกลายพระพุทธรูปโบราณที่เก่าแก่ที่สุดที่พบในประเทศไทยจากพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ซึ่งได้มีการขุดกรุพระเจดีย์ วัดดอกเงิน อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อนำแบบลายมาให้ศิลปินล้านนาที่มีชื่อเสียงร่วมกันสร้างสรรค์ภาพพระพุทธรูปร่วมสมัย และนำมาเก็บรวบรวมไว้ให้เป็นชิ้นงานศิลปะในพิพิธภัณฑ์ รวมทั้งการออกแบบลายภาพทัศนศิลป์ที่ปรากฏในวัดท่าข้ามแห่งนี้ โดยการนำแบบลายภาพมาประดับไว้ในสิ่งของเครื่องใช้และของที่ระลึก เพื่อพัฒนาเป็นอาชีพเสริมรายได้ให้กับชาวบ้านชุมชน โครงการการแกะลายคำ หรือล้านนาเรียกว่า ศิลปะต้องลายคำ เพื่อสร้างสรรค์เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ด้านศิลปศึกษาแก่เยาวชน ชาวบ้าน และประชาชนที่สนใจเข้ามาเยี่ยมชมได้สัมผัสและทดลองการทำงานศิลปะเพื่อซึมซับความรู้สึทางสุนทรียะ และสุดท้าย คือ โครงการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อสืบสานศิลปะพื้นถิ่น โดยเน้นการศึกษาสำรวจแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจในบริเวณใกล้เคียง เส้นทาง ร้านอาหาร ที่พัก และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ รวมไปถึงการสำรวจความต้องการและความพึงพอใจและการทำวิจัยตลาดกับกลุ่มองค์กรทางการเมืองและวัฒนธรรม กลุ่มชาวบ้านในชุมชน และกลุ่มนักท่องเที่ยว ทั้งในด้านแหล่งท่องเที่ยวและสินค้าของที่ระลึกที่น่าสนใจ เพื่อนำไปสู่การต่อยอดการพัฒนาปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวและการผลิตสินค้าของที่ระลึกเพื่อส่งเสริมอาชีพให้กับชาวบ้านในชุมชน

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อออกแบบและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้งานสร้างสรรค์ทางศิลปะ
- 2) เพื่อลอกลายพระบรมโอรสาธิราชในการสร้างสรรค์ภาพพระบรมวงศานุวงศ์
- 3) เพื่อออกแบบลายภาพทัศนศิลป์ในการพัฒนาเป็นอาชีพของชาวบ้านในชุมชน
- 4) เพื่อจัดกิจกรรมแกะลายคำในการเรียนรู้ด้านศิลปศึกษาแก่เยาวชน ชาวบ้าน และประชาชน
- 5) เพื่อพัฒนาแผนการท่องเที่ยวในการสืบสานศิลปะพื้นถิ่น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยการศึกษาเชิงเอกสารทั้งจากเอกสารโบราณ จารึก และผลงานวิชาการที่เกี่ยวข้อง การทำเวทีประชาคมและการศึกษาดูงานเพื่อออกแบบและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้งานสร้างสรรค์ทางศิลปะ

ขอบเขตพื้นที่ที่จะทำการศึกษา ได้แก่ วัดท่าข้าม (ชัยชนะ) ตำบลหางดง อำเภอสอด จังหวัดเชียงใหม่ และสถานที่ท่องเที่ยวในอำเภอสอด จังหวัดเชียงใหม่

กลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย (1) การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) และการสนทนากลุ่ม (focus group) กับกลุ่มประชากรเป้าหมายแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ที่เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) ได้แก่ พระสงฆ์ ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐและบริษัทเอกชน ผู้นำชุมชน ผู้อาวุโส และกลุ่มชาวบ้าน ในชุมชนวัดท่าข้าม (ชัยชนะ)

วิธีดำเนินการวิจัย เริ่มต้นจากการสำรวจศึกษาและออกแบบและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้งานสร้างสรรค์ทางศิลปะ โดยการจัดกิจกรรมนำพระสงฆ์ ชาวบ้าน และผู้นำชุมชน บ้านท่าข้ามลงพื้นที่สัมภาษณ์และศึกษาดูงานศิลปะ ณ พิพิธภัณฑ์ศิลปะ เชียงใหม่ อ.แม่อน จ.เชียงใหม่ เรื่องการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ การลงพื้นที่ศึกษาร้านเฮือนไฉยยอง สตูดิโอจัดแสดงงานศิลปะ และจัดทำเป็นร้านอาหารพื้นเมือง การลงพื้นที่ศึกษาดูงาน ณ พิพิธภัณฑ์ชุมชนเมืองลำพูน อ.เมือง จ.ลำพูน ซึ่งภายในพิพิธภัณฑ์บอกเล่าประวัติความ

เป็นมาอันยาวนานของเมืองลำพูน การจัดแสดงห้องประวัติศาสตร์เมืองลำพูนร้อยปี ห้องประวัติคุ้มเจ้าราชสัมพันธ์วงศ์ และห้องวิถีชีวิตประเพณีวัฒนธรรม พิพิธภัณฑ์แห่งนี้เปิดให้ผู้สนใจเข้าเยี่ยมชมได้ศึกษาและเรียนรู้เรื่องราวความเป็นมาของชุมชนเมืองลำพูน ภาพถ่ายในอดีตบุคคลเหตุการณ์และสถานที่ต่างๆ การลงพื้นที่ศึกษาพิพิธภัณฑ์วัดปงสนุก เป็นสถานที่เก็บรักษาสิ่งของเครื่องใช้ของวัด ที่ใช้ในอดีตและบางส่วนยังใช้อยู่ การจัดแสดงแบ่งตามอาคาร 4 หลัง คือ พิพิธภัณฑ์หัตถกรรม จัดแสดงเรื่องราวของวัดปงสนุก พิพิธภัณฑ์เครื่องสักการะในพระพุทธศาสนา จัดแสดงสิ่งของที่เคยใช้ในพิธีกรรมต่างๆ พิพิธภัณฑ์พระพุทธรูปไม้ตุงคำว จัดแสดงเรื่องราวและโบราณวัตถุ การศึกษาดูงานศิลปะและพิพิธภัณฑ์ชุมชนต่างๆ ใน อ.เมือง จ.ปัตตานี อาทิ หอนิทรรศน์สานอารยธรรมจังหวัดปัตตานี หรือ พิพิธภัณฑ์เจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว เป็นศูนย์เรียนรู้เกี่ยวกับประวัติชุมชนจีนโบราณ ที่เข้ามาอยู่ในจังหวัดปัตตานี ภายในพิพิธภัณฑ์มีการใช้เทคโนโลยี QR Code สำหรับผู้ชมที่ต้องการศึกษาข้อมูลด้วยตนเอง

รูปที่ 1 พิพิธภัณฑ์ศิลปะเชียงใหม่

รูปที่ 2 เือนใจยอง

รูปที่ 3 พิพิธภัณฑ์ชุมชนเมืองลำพูน

รูปที่ 4 พิพิธภัณฑวัดปงสนุก

รูปที่ 5 พิพิธภัณฑชุมชน อ.เมือง จ.ปัตตานี

ภาพที่ 6 การสำรวจพื้นที่โดยรอบบริเวณศาลาบาตรรอบหอรบะซึ่งวัดท่าข้าม (ชัยชนะ)

ผลการวิจัย

1) การออกแบบและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้งานสร้างสรรค์ทางศิลปะ

การสร้างโมเดลและร่างแบบแปลนเพื่อปรับปรุงภูมิทัศน์โดยรอบพิพิธภัณฑ์ชุมชนด้านศิลปะด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ โดยการศึกษาและการสร้างแผนการท่องเที่ยวในชุมชน และการพัฒนาภูมิทัศน์เพื่อการท่องเที่ยวในวัด โดยการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของชาวบ้านในชุมชนและศิลปินเกี่ยวกับแนวทางในการจัดสร้างพิพิธภัณฑ์ศิลปะชุมชนในด้านรูปแบบ เนื้อหา หลักการ และการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม เนื่องจากการวิจัยนี้ ต้องใช้ทุนทรัพย์ค่อนข้างสูง เพราะเป็นการบูรณะปรับปรุงอาคาร และต้องการให้มีการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการช่วยกันบูรณปฏิสังขรณ์ศาลาบาตร ซึ่งเป็นศาสนสถานของชุมชน จึงได้จัดกิจกรรมร่วมสมทบทุนแผ่นกระเบื้องหลังคา ปูน และเหล็กจากศรัทธาประชาชนที่สนใจเข้าร่วมบำเพ็ญบุญบารมีร่วมกับทางวัด ทางคณะสงฆ์วัดท่าข้ามจึงได้จัดกิจกรรมนี้ขึ้น

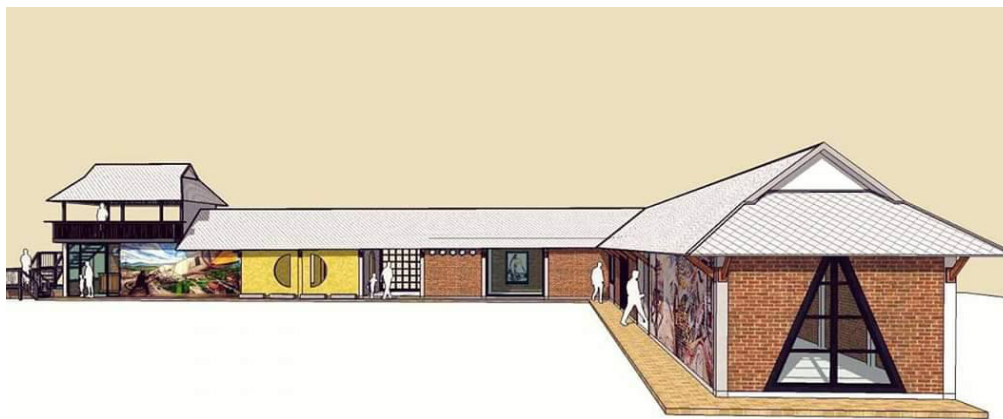

ภาพที่ 7 การปรับปรุงบูรณะปฏิสังขรณ์ศาลาบาตร

ภาพที่ 8 ปรับปรุงบูรณะปฏิสังขรณ์ศาลาบาตร

การพัฒนาภูมิทัศน์เพื่อการท่องเที่ยวในวัด โดยการรื้อถอนศาลาบาตรและภูมิทัศน์การพัฒนาปรับปรุงศาลาบาตรและภูมิทัศน์ การดำเนินการก่อสร้างปรับปรุงอาคารอาคารหลังนี้ เป็นอาคารก่ออิฐถือปูนชั้นเดียว หลังคามุงกระเบื้องดินขอแบบล้านนา มีชั้นลอยหนึ่งชั้น เพื่อเป็นจุดชมวิวยุคสมัยด้านทิศเหนือ ซึ่งเป็นพื้นที่สวนผลไม้ และแม่น้ำปิงไหลผ่าน โดยชั้นล่างได้จัดแบ่งเป็นห้อง จำนวน 5 ห้อง คือ ห้องที่ 1 เป็นห้องจัดแสดงศิลปะภาพเก่าเมืองฮอด และประวัติศาสตร์ความเป็นมาของเมืองฮอดนับตั้งแต่อดีตสมัยพระนางจามเทวีจนถึงปัจจุบัน ห้องที่ 2 เป็นห้องจัดแสดงศิลปกรรมภาพพระภูแบบดั้งเดิมและแบบร่วมสมัย ห้องที่ 3 เป็นห้องจัดแสดงศิลปกรรมภาพลายคำล้านนา ห้องที่ 4 เป็นห้องจัดแสดงศิลปวัตถุและสิ่งของเครื่องใช้โบราณของชาวบ้านในชุมชนเมืองฮอด ห้องที่ 5 เป็นห้องจำหน่ายสินค้าผลิตภัณฑ์ชุมชนที่พัฒนามาจากการใช้ศิลปะในงานวิจัย และห้องที่ 6 เป็นร้านกาแฟชุมชน และห้องประชาสัมพันธ์ โดยมีการจัดบรรยากาศเพื่อความสวยงามและรื่นรมย์ เช่น สระน้ำเลี้ยงปลาการ์ป สวนหย่อม สวนสมุนไพร และจุดชมวิวยุคสมัยล้านนา พิพิธภัณฑสถานแห่งนี้จะเป็นจุดท่องเที่ยวและแหล่งพักผ่อนแห่งใหม่ของวัดและชุมชน ตลอดจนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวเมืองฮอด

ภาพที่ 9 การออกแบบอาคารพิพิธภัณฑสถานศิลปะชุมชน

ภาพที่ 10 การออกแบบอาคารพิพิธภัณฑ์ศิลปะชุมชน

ภาพที่ 11 อาคารศาลาบาตรรอบหอรະขัง วัดท่าข้าม (ชัยชนะ)

ภาพที่ 12 ห้องจัดแสดงภาพศิลปะ

2) การลอกลายพระบรมโอรานในการสร้างสรรค์ภาพพระบรมร่วมสมัย ภายใต้โครงการ “การพัฒนาพิพิธภัณฑ์ศิลปะวัดท่าข้าม อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่” โดยการสร้างผลงานคัดลอกภาพพระบรมโอรานจำนวน 2 ผืน และภาพพระบรมร่วมสมัยโดยฝีมือศิลปินกลุ่มป้ายสี เต็มผืน ปันจินตนาการ จำนวน 15 ผืน และภาพลายคำอีกจำนวน 13 ชิ้นงาน เป็นการสร้างสรรค์ของศิลปินจำนวน 9 คน ภายใต้โครงการ “การพัฒนาพิพิธภัณฑ์ศิลปะวัดท่าข้าม อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่” และได้นำมาจัดแสดง ณ ห้องนิทรรศการ 3 พิพิธภัณฑ์ศิลปะเชียงใหม่ (Chiang Mai Art Museum) และมีกำหนดการจัดแสดง ตั้งแต่วันที่ 18 ธันวาคม 2565 ถึง 8 มกราคม 2566 ก่อนนำไปติดตั้งถาวรที่พิพิธภัณฑ์วัดท่าข้าม เพื่อให้ผู้คนได้ชมและทราบถึงความสำคัญของสิ่งมีค่ามาแต่โบราณ

3) การออกแบบลายภาพทัศนศิลป์ในการพัฒนาเป็นอาชีพของชาวบ้านในชุมชน การออกแบบลายภาพทัศนศิลป์และวัสดุที่เหมาะสมในการประดับตกแต่งบนพื้นผิว โดยใช้ภาพจิตรกรรมฝาผนังด้านหน้าพระประธานวัดท่าข้าม (ชัยชนะ) เป็นการถ่ายทอดคติความเชื่อทางพระพุทธศาสนาตอนพุทธประวัติที่เกี่ยวข้องกับสตรี และประเพณีวิถีชีวิต 12 เดือนของคนล้านนา ภาพมงคล 108 ภาพปิ่นกษัตริ์ ซึ่งจะนำไปสู่การออกแบบตามหลักทัศนธาตุและองค์ประกอบศิลป์ในงานหัตถกรรม การออกแบบบรรจุภัณฑ์ การออกแบบสัญลักษณ์ การใช้โปสเตอร์สินค้าที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว

ผลิตภัณฑ์ชุมชนที่นำมาใช้ในประดับตกแต่งบนพื้นผิวพบว่าผลิตภัณฑ์ของชุมชนบ้านท่าข้ามเป็นผลิตภัณฑ์ที่รับสืบทอดมาจากภูมิปัญญาพื้นบ้าน ผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีชื่อเสียงอำเภอมีดังนี้ ผ้าฝ้ายทอมือที่กระตุก, ผ้าทอมือย้อมสีธรรมชาติและผ้าฝ้ายย้อมสีเคมีของกลุ่มทอผ้าบ้านตาลกลาง เป็นต้น

การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ชุมชนในการพัฒนาเป็นอาชีพเสริมรายได้ให้ชาวบ้าน พบว่า การจัดกิจกรรมการถอดบทเรียนโดยใช้แนวคิดการพัฒนาสินค้าโอท็อป หรือผลิตภัณฑ์ใหม่ เช่น ผ้าทอ เครื่องจักสาน และการให้บริการ เช่น ความรู้ด้านยาสมุนไพรและการนวดแผนโบราณ. นอกจากนี้ ยังมีการเพิ่มช่องทางการจำหน่ายสินค้าทั้งภายในชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวหรือนอกชุมชนที่เป็นตลาดการค้า

4) การจัดกิจกรรมแกะลายคำในการเรียนรู้ด้านศิลปศึกษาแก่เยาวชน ชาวบ้าน และประชาชน

การใช้เทคนิคทำลายคำล้านนาโบราณ มักจะนิยมทำลวดลายปิดทองบนพื้นสีดำจากยางรักและพื้นสีแดงจากชาด ในอดีตมี 4 วิธีการ คือ เทคนิคแม่พิมพ์ลายฉลุ (stencil) เทคนิคขูดลาย เทคนิคผสมระหว่างปิดทองล่องชาด และเทคนิคขูดลาย และเทคนิคลายรดน้ำ ส่วนเทคนิคการสร้างสร้อยลายคำล้านนาร่วมสมัย นิยมใช้สีทองคำเปลว (acrylic) นำไปใช้ในการสร้างสร้อยงานลายคำ ส่วนวัสดุที่นำมาสร้างแม่พิมพ์เป็นแผ่นพลาสติกใส ผลจากการปรับเปลี่ยนวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ เหล่านี้ทำให้งานลายคำล้านนาเกิดความนิยมมากยิ่งขึ้น ใช้เวลาในการสร้างสร้อยน้อยลงและยังสามารถพัฒนาต่อยอดให้เกิดประโยชน์อีกหลากหลายด้าน

การจัดกิจกรรมแกะลายคำในการเรียนรู้ด้านศิลปศึกษาแก่เยาวชน และประชาชน ประกอบด้วย อุปกรณ์และขั้นตอนการสร้างสร้อยงานลายคำล้านนา กิจกรรมแกะลายคำในการเรียนรู้ด้านศิลปศึกษา และกิจกรรมแกะลายคำในการเรียนรู้เพื่อการบริการวิชาการแก่สังคมและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม การพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ด้านศิลปศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย การพัฒนาเครือข่ายด้านศิลปศึกษาภายในสถานศึกษา การพัฒนาเครือข่ายด้านศิลปศึกษาภายนอกสถานศึกษา การพัฒนาเครือข่ายด้านศิลปศึกษาสู่เยาวชน และการพัฒนาเครือข่ายด้านศิลปศึกษาสู่ชุมชน

5) การพัฒนาแผนการท่องเที่ยวในการสืบสานศิลปะพื้นถิ่น การศึกษาเส้นทางและแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า มีศักยภาพเพียงพอในการพัฒนาเป็นเส้นทางท่องเที่ยวด้านศิลปกรรมชุมชน โดยการจัดทำเป็นสื่อการเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์ ศิลปวัตถุ โบราณวัตถุ และโบราณสถาน และการจัดสร้างเป็นพิพิธภัณฑ์ศิลปะชุมชน (Community Art Museum) ในเบื้องต้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดกิจกรรมศึกษาเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ชุมชนในพื้นที่ต่างๆ อาทิ พิพิธภัณฑ์ศิลปะเชียงใหม่ พิพิธภัณฑ์ชุมชนเมืองลำพูน พิพิธภัณฑ์วัดปงสนุก พิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุเสด็จ จังหวัดลำปาง พิพิธภัณฑ์ชุมชนในจังหวัดปัตตานี ร้านเฮือนใจยอง สตูดิโอแสดงศิลปะของอาจารย์ลิปิกร มาแก้ว โดยการนำพระสงค์ ผู้นำชุมชนและชาวบ้าน เข้าร่วมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับศิลปินและผู้ดูแลพิพิธภัณฑ์ เพื่อนำมาสู่แนวคิดในการสร้างพิพิธภัณฑ์ศิลปะชุมชนวัดท่าข้าม (ชัยชนะ) โดยการปรับปรุง ศาลาบาตรรอบหอรบะฮัง เพื่อจัดสร้างเป็นพิพิธภัณฑ์ศิลปะชุมชนเมืองฮอด และการสร้างภูมิทัศน์โดยรอบพิพิธภัณฑ์ศิลปะชุมชน

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและพัฒนาภูมิทัศน์วัฒนธรรม (Cultural Landscape) โดยการสร้างภูมิสารสนเทศการท่องเที่ยวในอำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ และเป็นระบบสืบค้นข้อมูลให้กับการท่องเที่ยว โดยได้เลือกแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงในอำเภอฮอด จำนวน 20 แห่ง โดยแบ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรมจำนวน 10 แห่ง และแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ จำนวน 10 แห่ง การจัดทำคลิปวิดีโอแนะนำ และสิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ โรงแรมที่พักและจุดกางเต็นท์ 10 แห่ง และร้านอาหาร 10 ร้าน ในเว็บแอปพลิเคชัน ประกอบด้วย ภาพถ่ายของแหล่งท่องเที่ยว หน้าแผนที่แสดงข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว และสิ่งอำนวยความสะดวกบนแผนที่จาก Google Map ด้วยโปรแกรม Web Browser ทั้งในคอมพิวเตอร์และโทรศัพท์สมาร์ทโฟน (Smart Phone) ในระบบปฏิบัติการ IOS และ Android ที่จะสามารถบูรณาการข้อมูลการท่องเที่ยวด้านต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

หลังจากนั้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดประชุมเสวนาทางวิชาการและกิจกรรม art workshop เกี่ยวกับการออกแบบและพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อสืบสานศิลปะพื้นถิ่น โดยมีตัวแทนจากผู้ส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายเข้าร่วมเวทีเสวนา และการจัดกิจกรรม art workshop ร่วมกับกลุ่มศิลปิน พระสงฆ์ เจ้าหน้าที่องค์กรท้องถิ่นและภาครัฐ กลุ่มประชาชน เยาวชน และนักท่องเที่ยว เพื่อสร้างเป็นต้นแบบในการพัฒนาแก่ชุมชนอื่นๆ ต่อไป

อภิปรายผล

การสำรวจพื้นที่โดยรอบบริเวณศาลาบาตรรอบหอรบั้งวัดท่าข้าม (ชัยชนะ) เพื่อดำเนินการจัดสร้างและปรับปรุงให้เป็นพิพิธภัณฑ์ศิลปะชุมชนเมืองฮอด การสร้างภูมิทัศน์โดยรอบพิพิธภัณฑ์ชุมชนด้านศิลปะ และการปรับปรุงหอสงฆ์พระและศาลาบาตรเป็นพิพิธภัณฑ์ชุมชนและการลงพื้นที่วัดขนาดอาคารศาลาบาตรเพื่อจะปรับปรุงเป็นพิพิธภัณฑ์ศิลปะชุมชนวัดท่าข้าม (ชัยชนะ) อ.ฮอด จ.เชียงใหม่ โดยเลือกนำโครงการ “หอธรรมศิลป์ล้านนา” มาเป็นกรณีศึกษา เพื่อเป็นสถานที่ส่งเสริมกิจกรรมและช่องทางที่เกิดขึ้นดังกล่าว ในเขตพื้นที่ภาคเหนือของไทย ผู้วิจัยจึงได้ตระหนักถึง “การจัดแสง” ว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง ต่อลักษณะและเนื้อหาของโครงการ ตลอดจนการก่อรูปของงานสถาปัตยกรรม (เจษฎา สุภาศรี, 2556: 1) และการนำผลการวิเคราะห์ทางด้านกายภาพในแต่ละด้าน ซึ่งประกอบด้วย การใช้ประโยชน์ที่ดิน เส้นทางสัญจร ที่เปิดโล่ง มุมมอง และรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อนำไปสู่แนวทางในการปรับปรุงภูมิทัศน์และการกำหนดมาตรการควบคุมในด้านต่างๆ (วิรุจ ถิ่นนคร, 2558: 155 – 170) และ เบญจพล บุญญาภิสิทธิ์ และ ทิพวรรณ ทั้งมั่งมี พบว่า พิพิธภัณฑ์ศิลปะ และ ห้องแสดงศิลปะร่วมสมัย เป็นสถานที่จัดแสดงงานศิลปะ ไม่ได้มีเป้าหมายเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ทางศิลปะ แต่เป็นแหล่งธุรกิจจำหน่ายงานศิลปะ ประเภทงานจิตรกรรมร่วมสมัย ซึ่งไม่สามารถเลี้ยงตนเองได้ ดังนั้นรูปแบบและวิธีการจัดการ ห้องแสดงศิลปะร่วมสมัยที่เหมาะสม จึงควรจัดแสดงผลงานทางศิลปะให้มีสื่อเรียนรู้เพิ่มเติม เช่น ป้ายอธิบายและสื่อข้อมูลอื่นๆ รวมถึงการที่ทำให้ห้องแสดงศิลปะร่วมสมัย ในจังหวัดเชียงใหม่สามารถตั้งมั่น อยู่ได้ควรมีการเปิดธุรกิจเสริมเพื่อเพิ่มเติมรายได้ให้สามารถเลี้ยงตนเองได้ เช่น การเปิดร้านกาแฟ และการขายของที่ระลึกควบคู่กันไป (เบญจพล บุญญาภิสิทธิ์ และ ทิพวรรณ ทั้งมั่งมี, 2014: 2245 – 2251)

จากผลการพัฒนาภูมิทัศน์ของพิพิธภัณฑ์ศิลปะชุมชนวัดท่าข้าม อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม มีแผนการปฏิบัติงานดังนี้ การสร้างโมเดลและร่างแบบแปลนเพื่อปรับปรุงภูมิทัศน์โดยรอบพิพิธภัณฑ์ชุมชนด้านศิลปะด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ การศึกษาและการสร้างแผนการท่องเที่ยวในชุมชน และการพัฒนาภูมิทัศน์เพื่อการท่องเที่ยวในวัด โดยการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของชาวบ้านในชุมชนและศิลปินเกี่ยวกับแนวทางในการจัดสร้างพิพิธภัณฑ์ศิลปะชุมชนในด้านรูปแบบเนื้อหา หลักการ และการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม เนื่องจากการวิจัยนี้

ต้องใช้ทุนทรัพย์ค่อนข้างสูง เพราะเป็นการบูรณะปรับปรุงอาคาร และต้องการมีการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการช่วยกันบูรณปฏิสังขรณ์ศาลาบาตร ซึ่งเป็นศาสนสถานของชุมชน จึงได้จัดกิจกรรมร่วมสมทบทุนแผ่นกระเบื้องหลังคา ปูน และเหล็กจากศรัทธาประชาชนที่สนใจเข้าร่วมบำเพ็ญบุญบารมีร่วมกับทางวัด ทางคณะสงฆ์วัดท่าข้ามจึงได้จัดกิจกรรมนี้ขึ้น

การพัฒนาภูมิทัศน์เพื่อการท่องเที่ยวในวัด โดยการรื้อถอนศาลาบาตรและภูมิทัศน์ การพัฒนาปรับปรุงศาลาบาตรและภูมิทัศน์ การดำเนินการก่อสร้างปรับปรุงอาคาร พิพิธภัณฑสถานแห่งนี้ จะเป็นจุดท่องเที่ยวและแหล่งพักผ่อนแห่งใหม่ของวัดและชุมชน ตลอดจนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวเมืองฮอด โดยศึกษางานวิจัย พบว่า วัดทั้ง 9 วัดของกรุงเทพมหานคร สามารถจัดการเพื่อรองรับการท่องเที่ยวได้ เช่น มีการดูแลและอนุรักษ์โบราณวัตถุ โบราณสถาน และสถาปัตยกรรมภายในวัด การใช้ประโยชน์จากแหล่งท่องเที่ยวภายในวัดเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ด้านวัฒนธรรม การจัดพื้นที่ภายในวัด เช่น สถานที่ไหว้พระ สถานที่ถ่ายรูป หรือนั่งสมาธิ ไหว้พระ สวดมนต์ การให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของวัดหรือทางพระพุทธศาสนา การกำหนดเขตพื้นที่ในการรองรับนักท่องเที่ยวและการเที่ยวชมภายในวัด ทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นว่า วัดถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศไทย แต่ก็จะต้องมีการวางระบบการจัดการให้เหมาะสม เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (พระมหาสุทิตย์ อาภาโร (อบอูน), 2552: ก) องค์ประกอบทางภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรมประกอบด้วย อาคารและสิ่งปลูกสร้างที่โดดเด่นทางสถาปัตยกรรมและความเก่าแก่ ส่วนนามธรรม ได้แก่ ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน วิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการปรับสภาพที่อยู่อาศัยให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม (แดนชัย ไพรสมนต์, 2557: 6-9) และรูปแบบการออกแบบภูมิทัศน์เมืองโดยใช้แนวคิดพิพิธภัณฑน์มีชีวิต คือ ส่งเสริมการพัฒนาเมืองเชียงแสนควบคู่ไปกับการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมของชุมชนเมืองเก่า ให้เหมาะสมกับบริบทเอกลักษณ์ของเมืองประวัติศาสตร์เชียงแสน (เกริก กิตติคุณ และคณะ, 2560: 12 - 25) ภูมิทัศน์วัฒนธรรม ถือเป็นเครื่องมือในการจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ที่ช่วยส่งเสริมให้แหล่งท่องเที่ยวมีภาพลักษณ์ที่ดี และยังคงความเป็นเอกลักษณ์ดั้งเดิมของท้องถิ่น รวมถึงมีการกำหนดการใช้พื้นที่ที่ส่งผลกระทบต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้อย่างเหมาะสม (วรินทร์ธร ไชยสิทธิ์ และวรวิทย์ สุขเมธ, 2561: 258 – 300) **อย่างไรก็ตาม** การที่จะนำวัดมาเป็นสถานที่ท่องเที่ยว ควรตระหนักถึงผลกระทบที่วัดจะได้รับมาในภายหลัง แม้ว่าวัดจะมีบทบาทคลาดเคลื่อนไป (สุรศักดิ์ ศีลาวรรณา,

2550: ก) วัดก็ยังเป็นศูนย์กลางของสังคมไทย และมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของชาวไทยพุทธ และพระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบัน

องค์ความรู้จากการวิจัย

การพัฒนาพิพิธภัณฑ์ชุมชนวัดท่าข้าม (ชัยชนะ) ตำบลหางดง อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้งานสร้างสรรค์ทางศิลปะ สืบสานศิลปะพื้นถิ่น และส่งเสริมอาชีพให้แก่ชาวบ้านในชุมชน มีกระบวนการสร้างรื้อองค์ความรู้ที่สำคัญ คือ การออกแบบพิพิธภัณฑ์ชุมชนวัดท่าข้าม (ชัยชนะ) เป็นอาคารก่ออิฐถือปูน เพื่อสร้างห้องจัดแสดงศิลปกรรมและพิพิธภัณฑ์ชุมชน การลอกลายพระพุทธรูปโบราณและภาพพระพุทธรูปร่วมสมัย เพื่อนำไปติดตั้งภายในพิพิธภัณฑ์ชุมชน การประยุกต์ใช้ภาพจิตรกรรมฝาผนังอุโบสถวัดท่าข้าม (ชัยชนะ) เพื่อสร้างลายภาพทัศนศิลป์สำหรับพัฒนาเป็นอาชีพของชาวบ้านในชุมชน การจัดกิจกรรมแกะลายคำสำหรับเยาวชน ชาวบ้าน และประชาชน เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปศึกษาและสืบสาน

ศิลปะพื้นถิ่น และการพัฒนาแผนการท่องเที่ยวเพื่อสืบสานศิลปะพื้นถิ่น อำเภอฮอด การศึกษาวิจัยครั้งนี้ถือเป็นแนวทางในการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้งานสร้างสรรค์ทางศิลปะ สืบสานศิลปะพื้นถิ่น และส่งเสริมอาชีพให้แก่ชาวบ้านในชุมชน

สรุป

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาพิพิธภัณฑ์ชุมชนวัดท่าข้าม (ชัยชนะ) ตำบลหางดง อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้งานสร้างสรรค์ทางศิลปะ สืบสานศิลปะพื้นถิ่น และส่งเสริมอาชีพให้แก่ชาวบ้านในชุมชน ผลการวิจัยสรุปว่า พิพิธภัณฑ์ชุมชนวัดท่าข้าม (ชัยชนะ) เป็นอาคารก่ออิฐถือปูนชั้นเดียว หลังคามุงกระเบื้องดินขอ มีชั้นลอยหนึ่งชั้น แบ่งออกเป็น 6 ห้อง ได้แก่ ห้องจัดแสดงศิลปะและประวัติศาสตร์เมืองฮอด ห้องจัดแสดงศิลปกรรมภาพพระพุทธรูป ห้องจัดแสดงศิลปะภาพถ่ายคำล้านนา ห้องจัดแสดงศิลปวัตถุและสิ่งของเครื่องใช้โบราณของเมืองฮอด ห้องจำหน่ายสินค้าผลิตภัณฑ์ชุมชน และห้องกาแฟชุมชนและห้องประชาสัมพันธ์ มีการลอกลายพระพุทธรูปโบราณและการสร้างสรรค์ผลงานภาพพระพุทธรูปร่วมสมัย จำนวน 17 ผืน และภาพถ่ายคำพระพุทธรูป จำนวน 13 ชิ้นงาน เพื่อนำไปติดตั้งภายในพิพิธภัณฑ์ชุมชน การประยุกต์ใช้ภาพจิตรกรรมฝาผนังอุโบสถวัดท่าข้าม (ชัยชนะ) เพื่อสร้างลายภาพทัศนศิลป์สำหรับพัฒนาเป็นอาชีพของชาวบ้านในชุมชน เช่น งานหัตถกรรมบรรจุภัณฑ์ สัญลักษณ์ และโปสเตอร์แสดงสินค้า การจัดกิจกรรมแกะลายคำสำหรับเยาวชนชาวบ้าน และประชาชน เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปศึกษาและสืบสานศิลปะพื้นถิ่น และการพัฒนาแผนการท่องเที่ยวเพื่อสืบสานศิลปะพื้นถิ่น โดยการสร้างภูมิสารสนเทศการท่องเที่ยวในอำเภอฮอด เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและธรรมชาติในอำเภอฮอด การศึกษาวิจัยครั้งนี้ถือเป็นแนวทางในการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้งานสร้างสรรค์ทางศิลปะ สืบสานศิลปะพื้นถิ่น และส่งเสริมอาชีพให้แก่ชาวบ้านในชุมชนได้ประสบความสำเร็จ

ข้อเสนอแนะ

1) ภาครัฐควรมีนโยบายในการส่งเสริมการสำรวจเส้นทางและแหล่งท่องเที่ยวในแอ่งวัฒนธรรมต่างๆ ในภูมิภาค เพื่อการอนุรักษ์และบูรณะโบราณสถานต่างๆ ในการพัฒนาเป็นเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม โดยเน้นการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ อีกทั้งเป็นการปลูกฝังแนวคิดในอนุรักษ์รักษาของประชาชนในพื้นที่

2) ควรมีการศึกษาสำรวจความต้องการและความพึงพอใจของการจัดการท่องเที่ยวในแอ่งวัฒนธรรมต่างๆ ในภูมิภาค เพื่อนำไปสู่การออกแบบพิพิธภัณฑ์ศิลปะ (Art Museum) และพิพิธภัณฑ์วัฒนธรรมชุมชน ซึ่งจะเป็นส่วนสำคัญในการนำทรัพยากรที่มีอยู่แล้วในชุมชน มาสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

3) ควรมีการส่งเสริมและพัฒนาภูมิทัศน์ของพิพิธภัณฑ์ศิลปะ (Art Museum) และพิพิธภัณฑ์วัฒนธรรมชุมชน เพื่อบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชุมชน เพื่อให้เกิดสุนทรียภาพและพัฒนาเป็นจุดท่องเที่ยวและพักผ่อน อีกทั้งเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาเมืองน่าอยู่ (Livable city) ที่ยั่งยืน

บรรณานุกรม

- เกริก กิตติคุณ และคณะ. (2560). การออกแบบภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์เชียงใหม่ เพื่อรองรับเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดเชียงราย. **วารสารวิชาการคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง**. 10(1), 12 - 25
- เจษฎา สุภาศรี. (2556). **หอธรรมศิลป์ล้านนา**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- แดนชัย ไพรสณฑ์. (2557). **การอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรม กรณีศึกษา: ชุมชนเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เบญจพล บุญญาภิสิทธิ์ และ ทิพวรรณ ทังมั่งมี. (2014). การศึกษาแนวคิดและวิธีการจัดการพิพิธภัณฑ์และห้องแสดงศิลปะร่วมสมัยในจังหวัดเชียงใหม่. **Graduate Research Conference: 2245 – 2251**.

- พระมหาสุทิตย์ อาภากรโธ (อบอู่). (2552). “รูปแบบการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดในกรุงเทพมหานคร”. รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาท่องเที่ยวไทย และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- วรินทร์ธร ไชยสิทธิ์ และวรรักษ์ สุเมธ. (2561). การจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว กรณีศึกษาสถานีรถไฟลำพูน จังหวัดลำพูน. วารสารวิจัยศิลป์. 9(1), 258 – 300.
- วิรุจ ถิ่นนคร. (2558). แนวทางการปรับปรุงภูมิทัศน์เพื่อส่งเสริมคุณค่าและความสำคัญด้านมรดกทางวัฒนธรรม วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราชสู่การเสนอชื่อเป็นแหล่งมรดกโลก. วารสารวิชาการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 64(6), 155 – 170.
- สุรศักดิ์ ศีลาวรรณา. (2550). การท่องเที่ยวและการเผยแพร่พระพุทธศาสนา : บทบาทของวัดในเขตกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษาวัดบวรนิเวศวิหารและวัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหิดล.